

KASTEEL AMERONGEN

BULLETIN

Voorjaar 1994

Uitgave

Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

Onderhoud van
groenvoorzieningen en
renovatie kasteeltuin
Amerongen uitgevoerd
door

Tuin- en plantsoenaanleg

Van Ginkel

Castor 64, Postbus 11, 3900 AA Veenendaal, tel. 08385-19039

HERBERG
DEN ROODEN LEEUW

IN DEN KROMME HOECK

DROSTESTRAAT 35
3958 BK AMERONGEN
TELEFOON 03434-54055

KEUKEN OPEN:
VOOR UW LUNCH OP AFSpraak
DAGELIJKS VAN 12.00 tot 14.00 UUR
EN VOOR UW DINER
DAGELIJKS VAN 18.00 tot 21.30 UUR
ZATERDAG EN ZONDAG GEEN LUNCH
WOENSDAG GESLOTEN

KASTEEL AMERONGENBULLETIN11^e jaargang

no. 28

voorjaar 1994

INHOUD:

Doelstelling en Donateurs	blz.	2
1993 - Het venijn zat in de staart	"	4
De Heerlijkheid Amerongen in de 17 ^e en 18 ^e eeuw	"	9
Wateroverlast Kerst 1993	"	22
Van het Concertpodium	"	24
Huisconcerten 1994 - 1995	"	26
Genoeg van teveel ... Genoeg van te weinig ...	"	28
Activiteiten kalender	"	33
In Memoriam	"	34
Schematische voorstelling van Stichting Kasteel Amerongen en Stichting Vrienden Kasteel A"	"	36
Gat in kade bij kasteel gedicht	"	38
Colofon	"	39

* * *

DOELSTELLING

De Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen is opgericht in 1983 en heeft ten doel behulpzaam te zijn bij het verwezenlijken van de doelstellingen van de in Amerongen gevestigde "Stichting Kasteel Amerongen" door:

- het verzamelen van fondsen uit donaties en schenkingen ten behoeve van restauratie en onderhoud van het kasteel Amerongen met bijgebouwen, tuinen, inventaris, archief en verdere aanbehoren;
- aankoop van voorwerpen welke een verantwoorde aanvulling betekenen op de aanwezige inventaris en archieven;
- het organiseren van muziekkuitvoeringen, excursies, voordrachten, etc., waarvan de opbrengsten ook een steunpunt vormen;
- het verrichten van onderzoek en het uitgeven van publicaties over het kasteel en zijn vroegere bewoners, een en ander in overeenstemming met de wensen van en in overleg met het Dagelijks Bestuur van de Stichting Kasteel Amerongen en in het algemeen het bevorderen van alle activiteiten in het belang van de instandhouding en openstelling van het kasteel als museum;
- het coördineren en motiveren van vrijwillige helpers.

De Stichting is door de fiscus gerangschikt als instelling in de zin van artikel 24 I der Successiewet 1956.

Kasteel Amerongen is één van de weinige opengestelde kastelen in Nederland, waarvan de inventaris, na het vertrek van de laatste particuliere eigenaren, volledig in tact is gebleven. Vrijwel nergens anders treft men een ambiance aan, welke zo de aristocratische sfeer van vroegere tijden weerspiegelt als op Kasteel Amerongen.

De oudste meubels dateren van vóór de brand van 1673 en zijn later door de verschillende bewoners aangevuld tot de collectie die nu aanwezig is, waarin begrepen de fraaie historische toetsinstrumenten.

De collectie is nooit versnipperd omdat zij lange tijd volgens het Engelse erfrecht (naar nationaliteit van de meeste bewoners) op de oudste zoon vererfde.

Die eeuwenlange aanwezigheid van de meubels in hetzelfde huis en vaak op dezelfde plaats is een unicum in Nederland en maakt het voor de Stichting-eigenaresse de moeite waard

om die lijn voort te zetten en het vele achterstallige onderhoud door restauratie op te heffen.

De eerste fase van de restauratie, met herstel aan de kap en de buitenmuren van dit zo imponerende 17de eeuwse huis, is voltooid. De restauratie van de bijgebouwen is als deel A van fase twee eveneens afgerond.

Van subsidies en entreegelden alleen is het niet mogelijk de exploitatie en de restauratie te bekostigen.

Het is daarom verheugend dat zich telkens nieuwe donateurs aanmelden en dat er bovendien óók schenkingen worden gedaan.

DONATEURS:

genieten, op vertoon van hun geldige kaart - gedurende de openingstijden - vrij toegang tot het Kasteel, de tuinen en het park, terwijl zij reductie ontvangen op toegangskaarten voor concerten of bij bijzondere evenementen.

de donateurskaart is persoonlijk

Donateurs betalen (min.) f 25,- p.p. per kalenderjaar.
Donateur-voor-het-leven minimaal per persoon f 250,-.

Postbank rek. 6163, t.n.v. penningmeester Stichting
Vriendenkring Kasteel Amerongen.

* * *

Tot de bijgebouwen van Kasteel Amerongen behoren o.a.

- * de Oranjerie, waarin de Winkel is ondergebracht;
- * de Stallen, nu de theeschenkerij 'de Paardestal'
tel. 03434-54735 of 53701;
- * het Koetshuis, een ruimte geschikt voor receptie,
lezing, vergadering, congres of feest.

Voor gebruik van het Koetshuis schriftelijk verzoek aan:
Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen,
t.a.v. mevrouw H.T.M. Bruins Slot - de Jong,
Drostestraat 20, 3958 BK Amerongen.

Dit, na telefonisch overleg met betrekking tot de agenda,
met mevrouw A. Eijffius - Muller, administratie
Kasteel Amerongen tel. 03434 - 54212 (10.00 - 15.00 uur).

* * *

1993 - HET VENIJN ZAT IN DE STAART.

Tweede Kerstdag 1993: Staande op de bovenbrug van het kasteel kijk ik naar de er tegenoverliggende dit jaar geres- taureerde bijgebouwen. Het eerste deel van de tweede res- tauratie-fase werd daarmee afgesloten en tot nu toe is er nog geen zicht op een vervolg.

Officieel gebeurde deze afsluiting op 24 maart 1993 - wat minder uitbundig dan van de eerste restauratie-fase maar toch feestelijk - door het lid van gedeputeerde staten van Utrecht, de heer mr. D.H. Kok.

Maar dat is al weer driekwart jaar geleden en het terrein rond het kasteel ziet er nu wel iets anders uit. Het park en een groot deel van de boventuin zijn onder water ver- dwenen dat vanuit de uiterwaarden op de eerste Kerstdag over de kade rond het kasteel begon te lopen. Toen al werd duidelijk dat, wat in 1988 nog net kon worden voorko- men, nu niet meer te keren was, zeker toen ook nog een stuk van de kade wegspoelde.

Van dit jaar 1993, het jaar waarin de Vriendenkring het tweede lustrum vierde, zat het venijn dus met recht in de staart.

Gelukkig was tijdig alarm geslagen en waren vanuit het on- derhuis, waarin het water zo ongeveer 70 cm. hoog kwam te staan, de belangrijkste zaken op "hoger peil" gebracht, dank zij ook de inzet van vrijwilligers, brandweer en niet te vergeten de nieuwe huisbewaarder de familie Gerlings, die - de plaats ingenomen hebbend van de familie Ubbens die in mei naar Bussum verhuisde - de vuurproef (het was meer water-proof) glansrijk heeft doorstaan.

Naar de overkant wandelend blijkt dat van de bijgebouwen het Koetshuis niet helemaal droog gebleven is. Gelukkig kon ook daar het tapijt tijdig op het droge worden ge- bracht.

Na het "droogvallen" kan het Koetshuis wel weer snel inge- bruikgenomen worden voor de vele activiteiten die er jaar- lijks plaatsvinden. Het wordt steeds intensiever gebruikt, ook voor eigen doeleinden.

Op 19 juni werden daar de donateurs ontvangen op de jaar- lijke donateursdag, die dit jaar helemaal in het teken stond van de viering van het tweede lustrum. Er werd een

foto: C.E.L. van de Ven

programma afgewerkt dat "elk wat wils" bood maar daardoor nogal wat van het uithoudingsvermogen vroeg van de deelnemers. Maar om vijf uur was er gelegenheid om uit te blazen op de Bovengalerij waar, door de voorzitter aan een zichtbaar verheugde delegatie van de muziekcommissie een nieuwe vleugel werd overgedragen.

Op 4 februari waren het de medewerkers die zich in het Koetshuis verzamelden voor de jaarlijkse contact-avond en rond Pinksteren was het Koetshuis weer het centrum van het al bijna traditie geworden Beren-festival, dat toch weer duizenden bezoekers trok.

Voor de eerste keer was er in deze ruimte van 26 tot 29 september een succesvolle Antiekbeurs en het was de heer P. Glerum die zijn televisie-programma "Eenmaal, andermaal" ook vanuit deze ruimte presenteerde.

Niet voor de eerste keer, maar niet minder geslaagd, was de Kerstmarkt op 25, 26 en 27 november, dit jaar in echt winterse sferen, want op de gracht rond het kasteel werd toen al geschaatst.

Terugwandeland naar het kasteel ga ik via de bovenbrug naar binnen want de benedenbrug is door het water overspoeld. Op de Bovengalerij, waar ook dit jaar weer een groot aantal huwelijken werd voltrokken, is het nu stil, maar op 2 juli werd in deze ruimte de door de museumcommissie georganiseerde tentoonstelling "Soveel Eer en Gunst" geopend die tot de sluiting op 1 november duurde en betrekking had op de banden van Kasteel Amerongen en de vorsten van Brandenburg-Pruisen.

Ook internationaal stond het kasteel in de belangstelling want op 7 oktober werd in het Koetshuis een 30-tal Engelsen ontvangen, leden van de National Association of Decorative and Fine Art Society, die na een rondleiding door het Huis werden ingelicht over het werk dat door de vele vrijwilligers wordt gedaan.

Bezoek was er ook van dichterbij, namelijk van een aantal vrienden/vrijwilligers van Huis Doorn, die een kijkje kwamen nemen bij "de burenen".

Via de bovenbrug loop ik weer naar buiten voor het laatste stukje van de wandeling door 1993, via de brug in de oprijlaan, waar nu de deuren weer zijn ingehangen, naar het

toegangshek waar enkele "water-toeristen" door de spijlen van het hek proberen enig inzicht te krijgen op de situatie rond het kasteel.

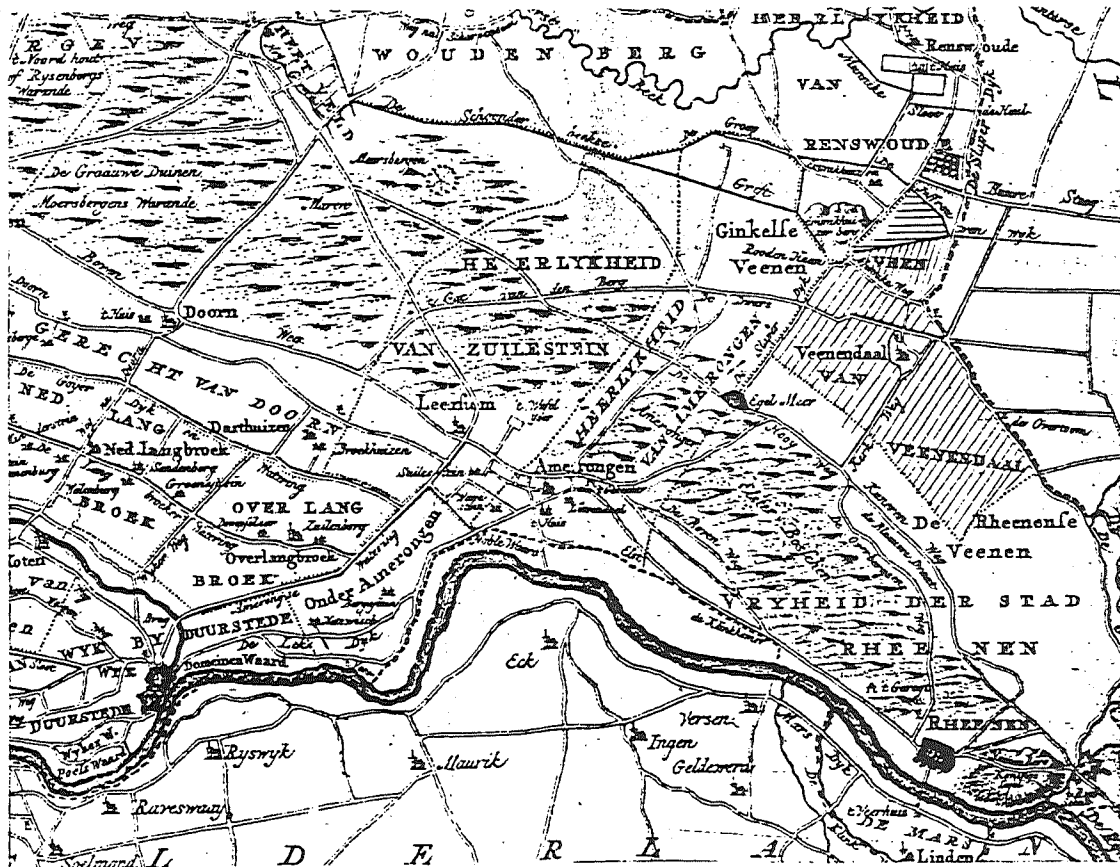
Een "waterig" slot van een jubileumjaar, maar over een maand of drie zal, dank zij de vele "vrijwillige handen", èn niet te vergeten de inzet van de huishoudelijke ploeg, alles weer klaar zijn om een nieuwe stroom bezoekers - en misschien zijn het er dan nog wel meer dan de ongeveer 43.000 van dit jaar - te ontvangen.

Het venijn zat dit jaar inderdaad in de staart, maar dat neemt niet weg dat toch wel met voldoening kan worden teruggekeken op dit jubileumjaar, omdat toch ook weer dit jaar "soveel eer en gunst" dit Huis ten deel viel.

J.D. van de Nadort
secretaris

foto: Th.J.Gerlings

Een deel van het Overkwartier in 't Sticht van Utrecht in de 18e eeuw.
 (Uit: W.A.Bachiene, 'Hedendaagsche Historie', p.290)

DE HEERLIJKHEID AMERONGEN IN DE 17e EN 18e EEUW

Een Heerlijkheid en haar bewoners.

I Ligging

De Heerlijkheid Amerongen bestond toen uit het dorp Amerongen, het buurtschap Ginckel en een deel van Elst. De grenzen van de Heerlijkheid werden in 1632 voorgoed vastgesteld en werden gevormd door de Heerlijkheden van Zuilestein en Renswoude en de Vrijheid van de stad Rheenen, terwijl de rivier de Rijn de grens met Gelderland aangaf. In de 17e - 18e eeuw lag Amerongen geografisch in de zuidoosthoek van het Overkwartier, in 't Sticht van Utrecht.

Zoals het kaartje hiernaast laat zien ligt Amerongen op een knooppunt van wegen. De veel bereisde routes van Utrecht naar Rheenen en Arnhem liepen door Amerongen, evenals die van Tiel noordwaarts via het Amerongse veer over de Rijn. Vanuit het dorp liep men binnen 2 uur naar Wijk bij Duurstede, Rheenen of Veenendaal.

II Een Heerlijkheid

Huize Amerongen met alle ertoebehorende bezittingen kwam midden 16e eeuw in handen van Heere Goert van Reede, Heer van Saasfeld. En de Spaanse koning Filips II, die toen ook graaf van Holland was, verpandde hem in 1561 de heerlijkheids rechten à f 8.000,-. Dit betekende dat vanaf die tijd de Heer van Amerongen (wie dat ook in de toekomst zou zijn) in het Heerlijkheidsgebied een aantal rechten bezat zoals:

1. Het jacht- en visrecht. Ieder ander moest dus toestemming van de Heer krijgen (of kopen) om te mogen jagen of vissen.
2. Het windrecht. Niemand mocht zonder toestemming gebruik maken van windkracht. De molens waren dan ook eigendom van de kasteelheer.
3. Het tol- en veerrecht. De Heer had het recht tol te heffen op de wegen en had het monopolie op het veer over de Rijn.
4. De rechtsmacht. Voor de Heren van Amerongen betekende dit dat zij een schout mochten aanstellen, rechter (= voorzitter) van het gerecht werden en recht hadden op

alle verbeurd verklaarde goederen en andere inkomsten uit de rechtspraak. (Dit belangrijkste recht zal in het volgende Bulletin uitgebreid besproken worden.)

Behalve deze rechten verkreeg de Heer ook zogenaamde 'banalités'. Dit waren rechten die aan de bewoners van de Heerlijkheid bepaalde verplichtingen oplegden. Zo waren de Amerongers verplicht om hun koren in de molen van de Heer te laten malen.

III De Heren van Amerongen

Ongetwijfeld de populairste Heer en Vrouwe van Amerongen voor de dorpsbewoners waren Godard Adriaan van Reede en zijn vrouw Margaretha Turnor. Zij hadden erg veel contact met de bevolking en leefden met hen mee. Belangrijke gebeurtenissen, zoals bruiloften en indien mogelijk begrafenissen, werden dan ook uitgesteld als zij niet aanwezig konden zijn.

Het jonge gezin had in 1649 Huize Amerongen als haar vaste woonplaats gekozen. (Al werden de koude wintermaanden in hun woning in Den Haag doorgebracht.) Er werd veel gedaan om het Huis te verfraaien en er werd land voor de 'toebax-kamp' gekocht. Dit was vooral het werk van de Vrouwe, die alle zaken in en op Amerongen beheerde en regelde, omdat haar man de meeste tijd afwezig was. Hij werd vanaf 1652 door de Staten-Generaal steeds naar het buitenland gestuurd als speciale ambassadeur.

Toen de Fransen in 1672 de Republiek binnen vielen was de Baron van Reede weer eens op een missie. Dit maal naar Duitsland waar hij steun tegen de Fransen probeerde te verwerven. Zijn vrouw vluchtte vlak voor de komst van de Fransen in Amerongen naar Amsterdam, van waar uit ze later vertrok naar hun huis te Den Haag. Ze werd regelmatig op de hoogte gehouden van wat zich in Amerongen afspeelde en informeerde op haar beurt via brieven haar man. Wat er toen gebeurde is elke Ameronger bekend: In februari 1673 kwam een Franse officier met 12 ruiters in het dorp aan en stak het Huis in brand. Het hele huis, inclusief de bijgebouwen, brandde tot de grond toe af.

Direct na het vertrek van de Fransen uit de Republiek begon het echtpaar met de plannen voor een nieuw te bouwen Huis. Van 1674-1680 verrees een nieuw slot op de ruïnes van het oude, onder het dagelijks opzicht van de

Vrouwe.

Hun zoon vocht als officier in het leger van Willem III in Engeland en kreeg als dank voor het veroveren van de Engelse troon de titel graaf van Athlone van het kersverse koningspaar Willem en Mary. Alle volgende generaties Heren van Amerongen voerden trots de titel graaf van Athlone die van vader op zoon werd doorgegeven.

Met de titel nam ook de afstand flink toe tussen de bewoners van het Huis en die in de Heerlijkheid. De familie was vaak afwezig en er werd Frans gesproken, de internationale voertaal van de adel in de 18e eeuw. De levenswijze op het kasteel was helemaal veranderd. Men leefde er in grootse stijl en de gasten reden af en aan.

IV Amerongen en haar inwoners

" [Een] groot en aanzienlijk dorp dat veeleer een vlek is te noemen vermits de huizen, stads gewijze rakende aan elkander zijn gebouwd en de straten met keistenen zijn bevloerd".¹⁾

Zo werd Amerongen in de 18e eeuw beschreven. Het was en is een mooi dorp, gelegen aan de voet van de Utrechtse Heuvelrug, zodat de straten hellen. Op een heuvel midden in het dorp staat de kerk te pronken en er schuin tegenover het raadhuis. Net buiten het dorp is het kasteel te vinden en wat verderop de korenmolen.

Een dorp, in die tijd bestaande uit ruim 100 huizen, terwijl er in 1748 in de gehele Heerlijkheid 179 stonden. De bevolking van Amerongen steeg vanaf 1650 zeer langzaam van zo'n 600 tot ruim 1000 rond 1800.

Zoals in iedere plattelandsgemeenschap verdienden de meeste mensen hun brood in de landbouw. Naast de vele kleine boertjes en landarbeiders waren er enkele grotere boeren. Een groot deel van de opbrengst was voor eigen consumptie en de rest, vooral koren, werd verkocht op de markt. Vanaf de 17e eeuw werd er steeds meer tabak verbouwd, een een-jarig gewas waarmee men kon inspelen op de wisselende graanprijzen. Bij een lage prijs werd er meer tabak geteeld, terwijl bij een hoge prijs direct het koren-areaal vergroot werd. De tabaksteelt nam zo'n hoge vlucht dat rond 1800 " ...alle verdere Producten uitgezonderd Aardappelen ... tot gerief der Ingezeeten en ingevoerd [moeten] worden."²⁾ In Amerongen was men dus al in de 18e

eeuw ook begonnen met het verbouwen van aardappelen.

De veeteelt bestond voornamelijk uit de schapenhouderij. Schapen werden niet alleen voor de wol en het vlees gehouden, maar vooral omdat de mest voor een goede tabaksoogst zorgde. Daarom werden ze 's avonds in schaapskooien bijeengedreven, nadat ze op de heide, ten noorden van het dorp, gegraasd hadden. (De Utrechtse Heuvelrug bestond vooral uit heidevelden, de bossen werden in de 18e eeuw geplant voor de jacht.) De weidegronden langs de rivier waren voor het rundvee bestemd.

De grootste werkgever was natuurlijk de familie Van Reede. Behalve op het land en in de bossen, tuinen en boomgaarden, werkten er Amerongers in het kasteel zelf.

De grootste beroepsgroep daarna was die van kroegbaas. Het aantal 'tapperijen' en herbergen was voor moderne begrippen enorm. Gedurende de 17e en 18e eeuw konden de Amerongers gemiddeld op tien plaatsen in de Heerlijkheid hun dorst lessen. Gezellig thuis zitten kende men toen niet. Dé plek voor ontspanning en gezelligheid was de kroeg. Daarnaast kregen de kroegbazen van Amerongen ook veel klandizie van reizigers en profiteerden zo van het feit dat vele wegen door Amerongen liepen.

Verder waren er de ambachtslieden zoals bakker, vleeschhouwer, schoenmaker, kleermaker, molenaar, timmerman en smid. En een aantal beambten zoals schoolmeester, gerechtsbode, voerman (hield een wagenlijndienst op Utrecht), klepperman (nachtwaker), chirurgijn en vroedvrouw.

Als laatste moeten nog de twee brouwerijen, een rosmolen(olie) en een windmolen (koren) vermeld worden, evenals de aanwezigheid van een notaris en een enkele(tabak)handelaar in Amerongen.

Het dorp mocht er dan fraai uitzien, rijk waren de bewoners niet. Het grootste deel van de bevolking bestond uit keuterboertjes en landarbeiders die nauwelijks het hoofd boven water konden houden. Het bestuur zorgde er daarom goed voor dat geen potentiële bedeelde in Amerongen kwam wonen. Maar het aantal inwoners dat afhankelijk was van de bedeling door de Diaconie is mij niet bekend. (De kerkelijke archieven moeten daarvoor onderzocht worden.) Wel was voorgeschreven dat de dorpschirurgijn en vroedvrouw verplicht waren hen gratis te behandelen, terwijl de medicijnen vergoed werden door het bestuur. Toch zou je

mogen concluderen dat de Amerongers het over het algemeen wat beter hadden dan andere plattelandsgemeenschappen. De tabaksteelt gaf een veel regelmatig inkomen dan alleen graanteelt en door de aardappel kon men beter in de eigen voedselbehoefte voorzien.

V Het bestuur

Het bestuur in Amerongen werd uitgeoefend door 'Het Gerecht'. Dat bestond uit de drossaard, vijf schepenen, twee burgemeesters en twee kerk- en ijkmeesters, in totaal 12 leden. Bijgestaan door een secretaris die de hele administratie voor zijn rekening nam en alle vergaderingen notuleerde. Het gerecht hield de gang van zaken in het dorp scherp in het oog. Orde en rust hadden een hoge prioriteit. Zelfs het vieren van Oud en Nieuw met geweeschoten, "knalpotten" en (2e helft van de 18e eeuw) vuurpijlen werd verboden. Een andere belangrijke zaak was de controle op nieuwe inwoners. Die mochten er alleen komen wonen met toestemming van het gerecht. Na onderzoek werd er alleen toestemming verleend als zeker was dat de nieuwe inwoner zichzelf kon onderhouden en in de toekomst niet be-
deeld hoefde te worden.

- Hoe streng het gerecht hierin was blijkt uit het volgende: In 1704 had Jean le fort Belgarde, herbergier te Amerongen, zonder toestemming van het gerecht, een dienstmeid, Lijsbet, aangenomen. Nadat het gerecht had vernomen dat ze zwanger was werd direct besloten om Belgarde voor de keus te stellen. Hij moest een voldoende borg stellen en garanderen dat alle bevallingskosten betaald zouden worden of ervoor zorgen dat de dienstmeid zich binnen 8 dagen buiten de Heerlijkheid Amerongen bevond.

Daarnaast hield het gerecht zich bezig met de organisatie van de belasting-inning, het vergeven van ambten en andere dorpszaken.

De leden

van het gerecht waren de gegoeden van Amerongen. Dat blijken de notaris, de brouwers, herbergiers, een enkele ambachtsman en vooral boeren te zijn. Een typisch plattelandsgerecht, waar de schepenen die buiten het dorp woonden buiten-schepenen werden genoemd. Als lid moest je res-

pect blijven tonen voor het gerecht, anders werd je afgezet. Dit overkwam de brouwer Gijsbert van Essevelt, die vanaf 1691 afwisselend schepen en burgemeester was, in 1709.

- Het gerecht formuleerde zijn misdraging aldus: 'heeft denselven niet ontsien omme met vele in-pertinentien tegens den heere Drossaert ende desen gerechte uijt te vaeren, waerdoor den gemelten gerechte vermeijnen te sijhn geledeert in het respect haar competeerde. Te meer door dien denselven Essevelt, een mede lit daer van sijnde in een euvelen moede irrespectuerifelijck quasi den gerechte bedanckte, en uijtgaende seijde, ick sal oft wil mijn voeten noijt wederom op het raathujs setten.' 5)

Na overleg met de graaf van Athlone werd besloten Essevelt af te zetten als schepen en te vervangen door Jan Bruren.

De drossaard.

De drossaard of drost was de vertegenwoordiger en plaatsvervanger van de Heer. Hij werd door hem benoemd voor onbepaalde tijd, totdat een van beide het "contract" opzegde. Zo waren er drosten die in het ambt stierven en anderen die vrijwillig afstand deden. Geen van hen kwamen uit Amerongen. Het waren mannen met een ruime bestuurs- en/of juridische ervaring. Ze waren verplicht het ambt persoonlijk uit te oefenen en binnen de Heerlijkheid te komen wonen.

Het drossaard-ambt verenigde meerdere functies in zich. Zo was hij, als vertegenwoordiger van de Heer, voorzitter van het gerecht en verantwoordelijk voor het dagelijks bestuur. Verder was hij als schout belast met de rust en orde, met de opsporing en vervolging van overtredingen en misdaden (waarover in het volgende Bulletin meer). Daarnaast was hij ook benoemd tot watergraaf. In die functie nomineerde hij de leden van de Heemraad, die door de Heer van Amerongen benoemd werden. Het Heemraadschap was verantwoordelijk voor en had toezicht op het onderhoud van dijken en waterwegen. Vanaf 1722 werden de drossaards eveneens bekleed met het ambt van rentmeester van alle goederen behorende tot het Huis Amerongen. Verder was de drost verplicht om twee maal per jaar alle straten en wegen in de Heerlijkheid te schouwen. Ook moest hij al-

le vreemdelingen in de gaten houden en wanneer ze armlastig bleken ervoor zorgen dat ze vertrokken. Tenslotte moest hij ieder jaar in december een lijst opstellen met de namen van 10 à 12 bekwame personen, waaruit het gerecht de nieuwe leden voor het volgende jaar kon nomineren. Na goedkeuring van de Heer van Amerongen was het de drost die de nieuwe leden de eed afnam.

Wat precies het salaris van de drost was is niet bekend. Wel weten we dat de drost een deel van de boetes in de civiele en criminele rechtspraak ontving als schout en als watergraaf, naast een onkostenvergoeding. Het grootste deel van zijn inkomen moet gekomen zijn uit ' de gagie en emolumenten ' die hij kreeg als ontvanger van de ' Ongelden ' of ' Dorpslasten ' (belastingen). Dat moet een heel bedrag zijn geweest, want voor het verkrijgen van deze functie moesten twee acceptabele (=rijke) borgen zich garant stellen voor de drossaard. Het maakte de drost bij de bevolking bepaald niet populair.

Burgemeesters en schepenen.

Amerongen had twee burgemeesters en vijf schepenen. Het dagelijks bestuur werd uitgeoefend door drossaard en burgemeesters tesamen. Daarbij fungeerde de oudste of eerste burgemeester als plaatsvervanger van de drost wanneer die afwezig was. Burgemeesters en schepenen namen telkens voor één jaar zitting in het gerecht, maar nomineerden zelf de gerechtsleden voor het volgende jaar. Daarbij konden ze kiezen uit de lijst die de drost had opgesteld en uit de leden van het zittende gerecht. Het gerecht bepaalde in feite zelf wie er het volgende jaar inzaten. Alleen was de toestemming van de Heer nodig die het benoemingsrecht had, maar die werd (zover bekend) altijd gegeven. De drost nam dan de nieuwe leden de eed af.

Ijk- en kerkmeesters.

Zij werden op dezelfde manier genomineerd, benoemd en beëdigd als de burgemeesters en schepenen. Soms kwamen dubbel-functies voor (bv. schepenen die tegelijk ook kerkmeester waren). De meesters hadden bijzondere taken in het bestuur.

Die van de twee ijkmeesters blijkt duidelijk uit de eed, waarin zij beloven dat zij 'So menigmaal nodig

bevonden sal worden gaan visiteren de Elle maten en gewigten of deselve haare behoorlijke mate en gewigte hebben als mede het bakkers broot of het selve de swaarte heeft.. ..⁴⁾ In een tijd waarin ieder gebied zijn eigen maten en gewichten had was fraude aan de orde van de dag. Controle hierop was dan ook zeer belangrijk, vooral voor de handel.

De kerkmeesters beheerden de goederen van de kerk, die na de reformatie aan het gerecht gekomen waren.

VI Amerongen in de 17e en 18e eeuw

De rampjaren 1672-1673.

Na jaren van rust pakten in de tweede helft van de 17e eeuw donkere wolken zich samen boven de Republiek. Zich ontladend in twee zeeoorlogen tegen de Engelsen (1652-54 en 1665-67) en als klapper een inval van de Fransen in 1672. Voor de Amerongers waren de zeeoorlogen ver van hun bed verwijderd, maar de oprukkende Fransen een direct gevaar. Dominee Keppel van Amerongen verhaalt hoe '... de gantsche gemeente des dingsdaghs smorgens als een koppel schapen, den 4 [=14] junii, ... hebben moeten wegvluchten; kort op de hacken gevolght wordende van de Franschen...'⁵⁾ Op 25 juni geven de Staten van Utrecht zich over en keren de Amerongers weer langzaam naar hun huizen terug. Er brak voor hen een slechte tijd aan. De 'politieboeken', waarin de notulen van het gerecht genoteerd staan, werden verborgen of niet bijgehouden, want over de jaren 1672 tot 1674 vertonen ze een lacune. Predikant Keppel bleef wel aantekeningen maken nadat hij half juli weer naar Amerongen gekomen was. De ellende begon pas goed in de winter van 1672/73. Het dorp raakte veel te vroeg door haar wintervoorraad heen omdat de bewoners het militaire garnizoen op het kasteel moest onderhouden. Al in december was de toestand zo slecht dat de dominee schreef dat '... wegens armoede en ongemack geleden ... onder de Franse verdrucking, ... vele van de gemeente sieck waren en stierven'.⁶⁾ Het werd zelfs zo erg dat de Fransen in januari het kasteel verlieten. Maar daarmee was het leed niet geleden. De volgende maand brachten de Fransen een bliksembezoek waarbij het kasteel als ruïne werd achtergelaten. En in maart waren er opnieuw militairen in het dorp ingekwartierd. De zomer van 1673 bracht nauwelijks verlichting en

in oktober van dat jaar was het zover gekomen dat 'alle tot een roof' gegeven waren en dientengevolge alle moesten weghvluchten, sulx dat geen menschen meer in onse plaetse konden verblijven'.²⁾ Pas nadat in december de laatste Franssen verdwenen waren konden de Amerongers proberen hun oude leven weer op te pakken. Een moeizaam en zwaar karwei, al zullen de activiteiten in verband met de bouw van het nieuwe slot hen daar zeker bij geholpen hebben.

Eind 17e en begin 18e eeuw.

Na deze rampjaren volgde een periode van rust. De politieke gebeurtenissen in en buiten de Republiek gleden grotendeels langs de Amerongers heen. De belangrijkste veranderingen in die tijd waren de toenemende afstand tot de kasteelbewoners en de groeiende behoefte aan politie.

Zoals gezegd was in Amerongen de drossaard, als schout, verantwoordelijk voor de rust en orde. Een taak die al in de 17e eeuw alleen niet te doen was. Hij kreeg toen assistentie van een Luitenant Landdrost, die een enkele maal in de criminele stukken genoemd wordt. In 1671 was dat de schepen Dirck van den Honert en bij de volgende vermeldingen, in 1674 en later, was Frederick van den Honert de Luitenant Landdrost, die het schepenambt afwisselde met dat van burgemeester. Blijkbaar hadden de Van den Honerts genoeg tijd over om de drossaard bij te staan en gelukkig voor hem beschikten zij ook, evenals de drost, over een aantal stevige knechten die als dienders ingezet konden worden bij arrestaties. Maar in 1696 werd de naam Luitenant Landdrost voor het laatst opgeschreven. Het lijkt er dus op dat deze functie na Frederick van den Honert niet meer werd vervuld. Misschien kostte deze baan toch te veel tijd om er nog bij te kunnen doen of was het voor een schepen niet meer acceptabel om "politie-taken" uit te voeren. In elk geval valt het verdwijnen van de Luitenant Landdrost ongeveer samen met de komst van een nieuw beroep, dat van de gerechtsdienaar.

Amerongen kende al in de 17e eeuw het ambt van schutter, die bracht loslopend vee bijeen en gaf het terug aan de eigenaar tegen een boete plus een eventuele vergoeding voor toegebrachte schade. Begin 18e eeuw kreeg de schutter er "politie-taken" bij. Het schuttersambt werd zo gecombineerd met dat van gerechts-dienaar/dienaar der jus-

titie, wat een dagtaak betekende. De hele 18e eeuw bleef deze combinatie bestaan, waarbij het laatste ambt het belangrijkste was. Daarnaast was er vanaf 1698 een klepperman (nachtwaker) aangesteld. Maar om een algehele rust en orde te verkrijgen was dit blijkbaar niet voldoende, want de Staten van Utrecht vonden het nodig zo af en toe een "schoonmaak" actie te organiseren.

- Zo hadden zij in 1725 '...tot weringe van de diefstallen en geweldensrijen ten platten landen ... goet gevonden eenige detaschementen ten getale van Elf man te ordonneren te waken, tegens alle sodanige persoonen en wel voornamentlijk alhier in deese Jurisdictie [Amerongen].'

Een actie die twee weken duurde. 5

Toenemende onveiligheid.

Uit de notulen van het gerecht valt deze onveiligheid in de tweede helft van de 18e eeuw duidelijk te lezen. Zo komen er steeds meer mededelingen over de nachtwacht. Die werd vanouds waargenomen door de klepperman. Vanaf 1772 werd hij in de wintermaanden bijgestaan door de gerechtsdienaar. Twee nachtwachters tijdens de donkere dagen was blijkbaar niet voldoende, want vanaf 1777 kregen zij gezelschap van telkens twee inwoners. Dan volgen de troebelen van de patriottenstrijd in de jaren tachtig. Maar hoewel de stad Utrecht in deze strijd voorop liep, bleef het in Amerongen zo rustig dat er niets over opgeschreven werd. Helemaal onberoerd bleef Amerongen echter niet, want in 1787 trok het leger van de Prins dwars door de Heerlijkheid. Vlak voordat dit gebeurde besloot het gerecht dat de nachtwacht voortaan uit minimaal vijf inwoners moest bestaan, bewapent met 'griep of hooyvork' en voorzien van een ratel.

Het aantal 'waarschouwingen' en verboden laat zien dat 'baldadigheeden' en 'onordentelijkheeden' in die tijd toenamen. Het waren vooral 'Baldadige Jongens' die 's avonds 'samenrotten' en allerlei kwaad uithaalden. De graaf van Athlone, als Heer van de Heerlijkheid, vond het in 1787 zelfs noodzakelijk dat het gerecht 'den Gerechtsboode aanstelde tot Onderschout om neevens den Gerechtsdienaer daar teegen te vigileren.' 6

Op het eind van de 18e eeuw kreeg Amerongen weer te maken met de inkwartiering van militairen. Dit maal waren het Staatse soldaten. In 1786 werden de eersten in Amerongen ondergebracht. De volgende groep kwam in 1791 en het jaar daarop weer een. De laatste groep moest in 1794 ingekwartierd worden. Dat was de laatste druppel. Een noodkreet werd naar de Staten van Utrecht gestuurd: Amerongen had zoveel soldaten op haar dak gekregen, die logies en spijs vorderden zonder te betalen, dat er die winter waarschijnlijk niet genoeg voor de bewoners zelf zou overblijven! Inkwartiering was duidelijk een zware last voor de bevolking die in januari 1795 opnieuw Franse troepen te huisvesten kreeg. Hun aanwezigheid bracht grote veranderingen en luidde een nieuwe periode in.

- Zo namen de Amerongers op 2 maart 1795 het heft in handen. Die middag werden 'uit Naam van den vergaderde Burgereij ... ontslagen, den Drost, den Burgemeesteren en Schepenen nevens den Secretaris en Adjunct Secretaris, als zijnde dezelve niet door stemmen des Volks en dus onwettig aangesteld.'¹⁰⁾

Roerige Tijden bleven voor Amerongen dus beperkt tot de jaren rondom de beide Franse invallen, waarbij de eerste een regelrechte ramp voor de bewoners werd. Het waren de enige politieke gebeurtenissen die het leven van de Amerongers hebben beïnvloed. De rest schijnt ongemerkt langs hen heen gegaan te zijn.

Daarnaast lijkt het in de loop van de 18e eeuw steeds moeilijker te worden om de rust en orde te bewaren. Uitbreiding van "politie" en nachtwacht geven dat aan.

De toenmalige bewoners hadden hele andere zaken aan hun hoofd. Zo waren het weer (de oogst) en de lonen en prijzen een bron van dagelijkse zorg, terwijl men vol verlangen naar de kermis (elke eerste dinsdag van september) en jaarmarkt (in oktober) uitkeek.

M.H.A. Pierson

Volgend Bulletin: Strafrechtspraak in Amerongen

Bronnen:

Oud Archief Gemeente Amerongen (OAGA)
inventarisnummers 1, 2 en 3

Rijksarchief Utrecht (RAU)
Dorpsgerechten (Dorp) inventaris-
nrs. 120-122, 139 en 158
Huisarchief Amerongen (HAA)
inventarisnrs. III 38-45

Literatuur:

- Bachiene, W.A. Hedendaagsche Historie of tegenwoor-
dige staat van alle volken; XII deel;
Vervolgende den tegen woordigen staat
der Vereenigde Nederlanden, en vervat-
tende in 't byzonder dien van
Utrecht. (Amsterdam 1772)
- Barneveld, G.J.v. Ons dorp ...Amerongen. (Veenendaal
[1986?])
- Boonacker, V.F.J. Iets uit de handelingen der classis
van Rheene en Wijk in de jaren
1670-1673.
- Dekker, C. Het Kromme Rijngebied in de Middel-
eeuwen. Een institutioneel-geografi-
sche studie. (Utrecht 1983)
- Demoed, J. In een lieflijk landschap.
(Zaltbommel 1974)
- Heins, W.B. en Inventaris van de Notariele archie-
J.A.C. Mathijssen ven in de provincie Utrecht, (1346)
1560-1895. (Utrecht 1982)
- Mulder, A.W.J. Het kasteel Amerongen en zijn bewo-
ners. (Maastricht 1949)
- Pezarro, D. "De Posthoorn", de geschiedenis van
een logement in Amerongen.
(Amerongen 1980)
- Pierson, M.H.A. Boetstraffelijcke en Lijfstraffelij-
cke Saecken in de Hooge ende Vrije
Heerlijkheijt van Amerongen, Ginckel
ende Elst 1662-1795.
(Doctoraalscriptie Geschiedenis 1989.
O.a. aanwezig in de openbare biblio-
theek te Amerongen)

Roessingh, H.K. 'Landbouw in de Noordelijke Neder -
landen 1650-1815' in
Algemene Geschiedenis der Nederlan-
den, deel 8 (Haarlem 1979) pag.16-72

Noten:

1. Uitspraak van W.A. Bachiene, geciteerd in:
Demoed, Lieflijk landschap, p. 264
2. Enquete uit 1806, geciteerd in:
Pezarro, De posthoorn, p. 3
3. OAGA inv. nrs. 2 fol: 91 en 3 fol: 103
4. OAGA inv. nr. 2 fol: 141
5. Boonacker, Handelingen der classis, p. 12
6. Boonacker, Handelingen der classis, p. 13
7. Boonacker, Handelingen der classis, p. 12
8. OAGA inv. nr. 2 fol: 99
9. OAGA inv. nr. 3 fol: 135
10. OAGA inv. nr. 3 fol: 199

WATEROVERLAST KERST 1993

Op zaterdag 25 december j.l. beleefden we een overstroming in het souterrain van Kasteel Amerongen,

Als huisbewaarder hadden we de hele dag de waterstand nauwkeurig in de gaten gehouden.

Omdat er water binnen verwacht werd, waren er door de conservatoren en enige vrijwilligers al de nodige maatregelen getroffen. Diverse objecten werden verplaatst naar hogere regionen, tafels en kasten werden gedeeltelijk in het plastic gepakt, omdat zij mogelijk met de poten in het water zouden komen te staan.

Door een enkele pessimist werd verwacht dat het water door de vensters naar binnen zou komen. Zo hoog werd het gelukkig niet, maar veel heeft het niet gescheeld.

Hoewel het water gestaag bleef stijgen, waren we niet voorbereid op de enorme overstroming die ons 's avonds ten deel viel. Tijdens een rondgang 's avonds, ontdekten we dat het water met een enorme snelheid steeg, door wat later een dijkdoorbraak aan de oostzijde bleek te zijn.

Diverse malen hadden we die dag reeds contact gehad met de brandweer, en in geval van nood mochten we hun hulp inroepen. Toen bleek dat het water binnen zou komen - en niet een tiental centimeter, zoals we hadden verwacht - zijn de brandweerlieden ons te hulp gekomen. Met vereende krachten zijn nog meer objecten uit het souterrain naar boven gebracht.

Om 23.00 uur stond er in het souterrain ongeveer 0.80 m water. Op last van de brandweer werd de electriciteit afgesloten, zodat we ons verdere Kerstfeest met kaarsjes en een petroleumkacheltje hebben gevierd.

De volgende ochtend konden we pas goed zien hoe het water in de tuin huisgehouden had. De Engelse brug aan de westzijde van het kasteel was helemaal onder het water verdwenen en zelfs de siertuin stond voor een groot deel onder water. Het Koetshuis was overstromd en het hakhout dreef overal rond.

Het huis binnen bood een trieste aanblik: kasten tot het sleutelgat in het water, een omgevallen koelkast, een grote houten bank dobberde rond in de gang. Na één dag begon

het water langzaam te zakken en drie dagen later was het uit huis weg. Er was echter wel een laag slib op en in **alles** achtergebleven.

Dan is het schoonmaken geblazen!

Het personeel, de conservatoren, de "tuinkabouters" en andere vrijwilligers verdienen alle lof voor de enorme hoeveelheid werk die zij verzet hebben.

Het huis ziet er weer prachtig uit; een aantal klemmende deuren en een paar kasten uitgebeten door het water herinneren aan de overstroming. Maar, heeft zo'n wateroppervlakte in huis gevolgen achteraf....?

Vanaf 1 april is het museum weer geopend, dan zullen er in het souterrain een aantal foto's te zien zijn, die de bezoekers een beetje het idee geven hoe het was binnen en buiten het museum ten tijde van de overstroming.

De Huisbewaarder,
Th. J. Gerlings
en S.Gerlings - Hebing

foto: Th.J. Gerlings

VAN HET CONCERTPODIUM

Het is februari als ik dit stukje schrijf. De winter voert een achterhoedegevecht tegen het naderende voorjaar. Want ongezien worden er, letterlijk ondergronds, allerlei voorbereidingen getroffen om de winter onontkoombaar te laten verliezen. Zoals ook de dijk rondom het kasteel het wassende water niet heeft kunnen weerstaan. Maar wie weet, leiden de plannen die worden uitgeroed om de dijk te herstellen er over enige tijd toe dat we een betere - en hopelijk ook fraaiere - waterkering kunnen bewonderen dan er lag.

Waarom, zo vraagt u zich af, deze uitweiding over winter en water in een stuk over muziek. Wel, geachte lezer en (potentiële) concertganger, de metafoor van opborrelend voorjaar en rijpende dijkplannen geldt ook voor het concertprogramma op Kasteel Amerongen. En u bent daar getuige van. Ik zal het uitleggen. Bij oppervlakkige beschouwing lijkt het nog volop winter en staat de slotgracht in open verbinding met de uiterwaarden. Er worden echter in het verborgene allerlei voorbereidingen getroffen om zowel het voorjaar als de dijk in volle glorie te herstellen.

Zo heeft ook uw Muziek Commissie zich, even onversaagd als verborgen, gezet aan de taak een programma te ontwerpen voor het seizoen '94 - '95. En ziedaar, ongeveer tegelijk met de narcissen in de tuin, verschijnt het nieuwe programma in het Bulletin. Met de aantekening dat het een voorlopig definitief programma is. Deze cryptische omschrijving houdt in dat de contracten met de musici vast liggen maar dat er, omdat het programma zo vroeg wordt uitgebracht, nog iets kan veranderen aan de te spelen muziek. Vorig jaar waren kaarten en abonnementen door omstandigheden wel eens wat minder gemakkelijk te verkrijgen. Dat heeft ons gespeten, vooral voor de donateurs onder onze trouwe bezoekers. We hebben dus een snood kaartverkoopplan beraamd. Snood, omdat andersdenkenden pas van het nieuwe programma kunnen kennis nemen, nadat de donateurs het in het Bulletin hebben gelezen. En van de mogelijkheid om kaarten te bestellen gebruik hebben kunnen maken. We hopen dat u het gebaar waardeert en het inlegvel ingevuld aan ons retourneert!

Dat wat de verdere toekomst betreft. Nu de nabije

toekomst, het heden en het recente verleden, het lopende seizoen dus. We kijken terug op een bevredigende eerste helft. We waren getuige van een optreden van Vera Beths waar we misschien iets meer passie in hadden willen zien; een misschien niet flitsend, maar toch erg mooi concert van het Trio Divertimento, en een bezielend en schitterend optreden van Charlotte Margiono. En, niet onbelangrijk, alle kaarten waren steeds uitverkocht. We hebben te verwachten, op **23 april '94**, een concert van barok- en vroeg klassieke muziek waarin twee fluitisten van het Concertgebouworkest de hoofdrol zullen spelen. Dit concert is uitverkocht. Dat geldt echter nog niet voor de twee laatste. Op **7 mei '94** komt Evgenij Soifertis, een briljante Russische pianist. Hij speelt Sjostakovitsj en Prokofiev. Voor de liefhebbers van het modernere repertoire dus. Het slotconcert, op **4 juni '94**, wordt gegeven door het Schumann Ensemble. Daarin eveneens musici van het Concertgebouworkest in de hoofdrol, naast Willem Brons, die de nieuwe vleugel bespeelt. We verwachten er veel van.

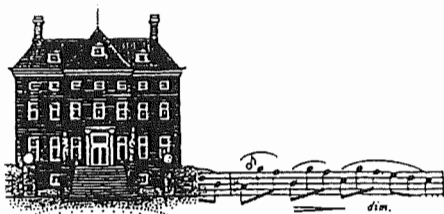
Vorig jaar zijn we gestart met een koffieconcert. Dat trok nog niet zoveel bezoekers. Jammer, want het biedt een leuke gelegenheid om echt jong talent te beluisteren: hoofvakstudenten van het Conservatorium Utrecht. We gaan er mee door, vooral om de studenten een podium te bieden. Over het programma op **19 juni '94** (zondag) - **koffieconcert, aanvang 12.00 uur**) kan nog niets worden gezegd. Over de toegangsprijs wel; die is laag.

Dit seizoen is er in de categorie 'extra concerten', behalve genoemd koffieconcert en Jazz at the Castle op **25 juni '94**, nog een klassiek concert op **27 augustus '94**. We hebben de buitenkans om de begaafde jonge musici die deel uit maken van de Masterclass van het Daniël Kwartet (dat in september ons nieuwe seizoen opent), op Kasteel Amerongen te laten optreden. Ook van dit concert is het programma nog niet beschikbaar, maar we zullen het tijdig bekend maken, evenals de andere programma's uiteraard.

Ten slotte de Muziek Commissie zelf. Noten komen en gaan, zo ook commissieleden. We hebben node afscheid genomen van Fransien Jepma en Marc van der Grinten. Beide hebben zich langdurig, zij het in een wat verschillend verband, langs muzikale weg ingezet voor Kasteel Amerongen. Ook Joke van Gorcum heeft aangekondigd ons na afloop van

het lopende seizoen te moeten gaan verlaten. Driewerf jammer. Maar gelukkig zijn er opvolgers: Agnes van Heijst, die secretariaats- en PR-werkzaamheden zal doen en Femke Hamburger die de financiële as van het muziekmechaniek in de gaten gaat houden. Zo ziet U beste lezer, dat ook op dit punt ondergronds wordt gewerkt om blijvende kou en dijkdoorbraken buiten de deur te houden.

namens de Muziek Commissie
Bart W. Knol

KASTEEL AMERONGEN - HUISCONCERTEN 1994 - 1995

- 10 sept. '94 Openingsconcert door het **Daniël Kwartet**. Vier gepassioneerde strijkers, in Rusland geboren, in Israel opgeleid en ook overigens van internationale allure, vertolken Hayden, Beethoven en Schubert.
- 8 oct. '94 **Ivo Janssen**, begaafd en reeds jong gelauwerd pianist, prijswinnaar op tal van internationale concoursen, geeft een concert met muziek van Chopin en Liszt.
- 29 oct. '94 Het **Fodor Kwintet**, een groep van vijf blazers voortdurend op zoek naar perfectie in de uitvoeringspraktijk, spelen een nog nader aan te kondigen programma.
- * * *
- 29 apr. '95 Het Guarneri Trio. Dit wereldwijd bekende ensemble, bestaande uit Danièle Dechenne (piano), Jean Decroos (cello) en de Finse violiste Eeva Koskinen voert werken uit van Ravel en Schubert.
- 13 mei '95 **Pieter Wispelwey** ontving in 1992 de presti-

gieuze Nederlandse Muziekprijs en is sindsdien een veel gevraagd solist op internationale podia. Samen met **Paul Komen** (piano) zal hij muziek van Beethoven en Debussy ten gehore brengen.

- 10 juni '95 Slotconcert. **Rachel Ann Morgan** (mezzosopraan) de uit Wales afkomstige befaamde concert- en operazangeres, zingt, begeleid door **Tan Croone** (piano), liederen van o.a. Brahms en Debussy. Daarnaast brengt zij, zichzelf begeleidend op de harp, enkele Keltische volksliederen.

Programma's onder voorbehoud

ALLE CONCERTEN OP ZATERDAG, AANVANG 20.15 UUR

EXTRA CONCERTEN

- 5 nov. '94 **Kinderconcert** rond Telemann's beroemde 'Tafelmuziek', door Bernard van Beurden's ensemble **Echt Waar**. Uitgevoerd in het Koetshuis van Kasteel Amerongen.
- 18 juni '95 **Koffieconcert** (zondagochtend; aanvang 12 uur) door hoofdvakstudenten van het Utrechts Conservatorium.
- 24 juni '95 **Jazz at the Castle**.

* * *

KAARTVERKOOP

Losse kaarten: f20,- (f17,50 voor donateurs, 65⁺, CJP; op
(vanaf 1 mei) vertoon van geldig bewijs) bij:

*Boekhuis 'Het Kompas', Overstr.9, Amerongen

*VVV, Drotestraat 20, Amerongen

*Aan de zaal, indien niet uitverkocht

Abonnementen: *6 concerten f105,-
*3 concerten in 1994 f52,50
*3 concerten in 1995 f52,50

Reservering : van losse kaarten en abonnementen tot
14 dagen voor de concertdatum bij de
VVV, Drotestraat 20, Amerongen
(03434 - 52020).

GENOEG VAN TEVEEL ...GENOEG VAN TE WEINIG ...

Het zien van de gigantische hoeveelheden water in en rond Kasteel Amerongen afgelopen december 1993, bracht mij op het idee op zoek te gaan in de boeken, om te zien of, en hoe men in vroeger tijden wateroverlast op het Huis beleefde. Ik heb een prachtige reis terug in de tijd gemaakt en ontdekte dat men zowel van te veel als te weinig water last had. Ik hoop dat U, net als ik zult genieten van deze fascinerende tijdsbeelden. Indien ik enige toelichting nodig achtte, heb ik deze tussen [ ] toegevoegd.

Uit het boek 'Het Kasteel Amerongen en zijn bewoners' door A.W.J. Mulder*, wil ik het volgende citeren.

'De eerste officiële functie welke Godard Adriaan [van Reede, 1621-1691] te vervullen kreeg, was die van marschalk van Montfoort. Hiertoe werd hij door Frederik Hendrik in 1642 benoemd. Nog in datzelfde jaar nam hij voor Amerongen zitting in de Staten 's lands van Utrecht en in 1646 volgde zijn benoeming tot Heemraad van den Lekdijk bovendams, tusschen Amerongen en Iseldam. Het Heemraadschap was toendertijd een zeer verantwoordelijke post, daar bij groote overstromingen alle belangen van de streek waren toevertrouwd aan de Heemraden. Waar in het land de Heemraad zich bevond en in welke hooge functie van Staat of leger, wanneer er in het gebied van zijn Heemraadschap gevaar dreigde, moest hij onmiddellijk naar de plaats des onheils vertrekken en daar de maatregelen nemen welke noodig waren. In later jaren (in 1678) werd dit Heemraadschap van de Lekdijk aan den Heer van Amerongen verpand door de Staten van Utrecht. Zodoende werd zijn positie aldaar toen geheel zelfstandig. In 1652 verleenden drossaard en schepenen van Amerongen aan Godard Adriaan vrijstelling van betaling van huisgeld' (blz. 36-37).

In 1674 begint Godard Adriaan, na de verwoesting van het huis door de Fransen begin 1673, volop plannen te maken voor de wederopbouw. Er zijn twee 'memories' van zijn hand bekend, waaruit het volgende:

'Voor de kelders wordt berekend, dat zij 5 voet boven de oude vloer zullen komen te liggen, "soo dat de gront van de kelders sal leggen 5 voet boven 't ordinaris water of omtrent 10 voet boven het fundament". Voor de cement kelders zullen "twe hondert dusent kleyne klinckert" noodig

zijn, of wel 400 tonnen cement. Beneden moet grauwe steen worden aangebracht, de rest roode steen en de binnen muren moeten van schupkalk zijn. Voor het vervaardigen van al deze steen wordt een eigen steenbakkerij gebouwd, alwaar in twee steenovens de benodigde steenen vervaardigd worden' (blz. 59).

[Godard Adriaan kreeg van de Keurvorst van Brandenburg, bij wie hij onder meer ten tijde van de brand in 1673 als buitengewoon ambassadeur verbleef, hulp bij het opbouwen van het Huis in "natura"]:

'Wij lazten reeds, dat de gezant hout van den Keurvorst van Brandenburg had ontvangen. Het betrof een zending van 800 eikenboomen, gekapt in de onmiddellijke omgeving van Berlijn; deze boomen werden in vlotten van Hamburg naar Amsterdam getransporteerd en van daar zorgde men dat het hout naar Amerongen kwam. De vlotten werden gevormd door 180 en 120 balken en waren minstens 50 voet lang. Een goede knecht van den bouwmeester Schmidt [Matthijs Schmits, bouwmeester van de Grote Keurvorst in Berlijn] kwam mede en leidde het vervoer. Ook kwamen er nog 14 schepen vol hout geladen uit Deutschland. Daarvoor zorgde Godard Adriaan zelf. Bovendien had de vorst van Anhalt niet achter willen blijven bij Brandenburg en schonk ook hij hout voor den herbouw van Amerongen.

Bij al dat hout kwam nu ook een lading steenen, door Godard Adriaan in Bremen besteld, z.g. Bremer hardsteen. Deze steen was daar ter plaatse veel goedkoper te verkrijgen dan in Amsterdam en daarom besloot de Heer van Amerongen, na overleg met zijn vrouw en Schut en Rietvelt [meester timmerman en meester metselaar], tot aankoop van die steen in Bremen. Zelfs het vervoer maakte de prijs niet overdreven hoog. Het vervoer van al dat materiaal ging echter verre van vlug; men was geheel afhankelijk van het weer, vooral van den wind en van den waterstand. Deze laatste was in het najaar van 1676 buitengewoon laag. De heer van Ginkel schreef op 17 October van dat jaar aan zijn Vader, dat hij nog nooit in zijn leven de slotgrachten zóó droog had gezien als op dat oogenblik en Margaretha Turnor [echtgenote van Godard Adriaan] berichtte haar man tezelfder tijd, dat zij de lage waterstand waarnam om de grachten grondig te laten schoonmaken. De oorzaak van deze droogte der slotgrachten moet gezocht worden

in den lagen waterstand van den Rijn' (blz. 65).

'Alle details van het werk worden gemeld door Doorslagh [Godert Doorslagh was secretaris van Jan Quint, de Drossaard. Jan Quint was op verzoek van Margaretha Turnor op het Huis gaan wonen, toen zij zelf naar Amsterdam gevlucht was voor de Fransen] op zakelijke wijze, door Mevrouw tusschen de intiemere familie-aangelegenheden door.

Hier volgt nog een deel van een brief van Doorslagh uit het najaar van 1676 in den tijd van den lagen waterstand:

" De balie op de nieuwe brugh na den hoff is tegenwoordig klaer en geset de pylasters van deselve brugh, die onder aent water smalder waren sijn bij dit lage water uyt de gront aengemetselt, soo dat die nu onder en boven gelijcke breedte hebben. Jan Jansz. metselaer, heeft met sijn vier bij hebbende metselaers, de muren om de binnengraft onderstopt en met sement aengestreecken, wat men meijnt een goed werck is. In de voorleden weeck hebber 4 à 5 metselaers van Rietvelt de bogen boven de kruyscosijns de vormelen uyt genomen en van ondere afgeset en klaer gemaect; ondertusschen hebben twee à drië upperluyden wät schulpkalck in vorraet gemaect en 7 à 8 de puyn uyt de kelders gekroyen. Morgen sullender 10 à 12 man beginnen de puyn en modder die onder om het huys int water leyt uyt te brengen, 'twelk bij dit ongemene lage water bequaemst kan geschieden'" (blz.69).

'De grachten en vijvers hadden de speciale belangstelling van de Vrouw van Amerongen. Gedurende den kouden winter van 1676/77 liet zij meermalen drie keer per dag de bijten open hakken, ten einde de visschen in het leven te behouden. Tot haar groote voldoening gelukt haar dit ook werkelijk. Zij deelt het vol trots aan haar man mede.

Nu het huis reeds zoo ver gevorderd is, begint men ook plannen te maken over het bouwen van de stallen en andere gebouwen op de voorburg. Schut en Rietveld hebben een teekening gemaakt en berekend, dat op de voorburg heel goed een stal voor dertig paarden met koetshuis, benevens een kasteleinshuis en een knechtskamer kunnen worden gebouwd. Zij hopen echter, dat de Heer van Amerongen vóór men tot den bouw van dit alles overgaat een keer thuis zal zijn geweest, want er is veel te bespreken. Zoo is het een vraagstuk, waar men turf en hout zal bergen. Tot dat doel waren de kelders van de voorburg bestemd, doch nu is ge-

bleken, dat die kelders bij hoog water niet boven het water uit zullen komen, en dus zijn zij volkomen ongeschikt voor bergplaats van turf en hout, twee zaken die juist heel droog bewaard moeten worden. De voorburg verhoogden zal niet gaan, want dan zou het huis voor het oog te veel verkleinen. Men zou dus willen aanraden, een turf- en houthuis aan de voorburg te bouwen. Margaretha Turnor was oorspronkelijk wel ingenomen met de plannen van haar echtgenoot over die turf- en houtkelders, doch vreest ook dat het niet gaan zal: "U.H.Ed. konsiderasie weegens de kelders onder 't voorburch gevalle mij heel wel, maer vrees daer noch al speekulaesie op sule valle, sommige meene als 't voorburch so veel gehocht wort dat de kelders die er onder soude koome watervrij sulle sijn, dat het een mistant, doordoeden desingels, de hoofve en de steech so veel lager soude koome, sal geefven, dan, daer is noch geen haest bij. Hoop U.H.Ed. eer me so ver komt weer hier en bij 't werck sal sijn." (9 Dec. 1676)'; (blz.70-71). "Begin 1682 komt op Amerongen het teleurstellende bericht, dat de Heer des huizes in plaats van naar huis terug te keeren, nog verder zal reizen, daar hij opdracht van de Staten heeft tot een reis naar het Hof van den Keurvorst van Saksen. De Heer van Amerongen moet dus midden in den winter van Berlijn naar Dresden reizen en zijn vrouw maakt zich daarover ernstig ongerust. Hij is toch waarlijk zoo jong niet meer en het seizoen is zoo slecht! Zelf voelt zij zich ook sterk verouderen en is 'oud en stijf'. Juist in dien tijd heeft men op Amerongen te kampen met abnormaal hoog water. Het benedenhuis is geheel ontruimd moeten worden en op 31 Januari stond het water in keuken en kelders, zoodat "in 't groot salet gekookt moest worden". De Heer van Ginckel kwam speciaal voor dit hooge water naar Amerongen teneinde zijn plichten als Heemraad van de Lekdijk te vervullen. Gelukkig duurde het niet lang en gebeurden er geen ongelukken tengevolge van dien hoogen waterstand.' (blz. 83).

Bovenstaande citaten zijn letterlijk overgenomen uit:
 Het Kasteel Amerongen en zijn bewoners
 A.W.J. Mulder

Met medewerking van Prof. Dr.Ir. D.F. Slothouwer
 N.V. Leiter-Nypels, Maastricht, 1949.

[Dit boek is alleen nog antiquarisch te verkrijgen].

Tot slot nog enkele citaten uit de brieven van Margaretha Turnor aan haar echtgenoot, Godard Adriaan van Reede:

'30 juni 1667, na een bezoek aan haar zoon en schoondochter in Middachten: "Ick heb hier de heer sij gedanckt alles wel gevonde, dan (=maar) men klaecht seer over de droochte en te Middachte heeft het genoeg gereechgent. So verscheijde valle die soomer vlaechge."

8 juli 1667: "tis hier nu ach dage herwaerts sulcken uitermaeten hette en droochte geweest dat niet is te harte, alles verbrant en verdroocht in de hoofve (=tuinen). Wij sule noch appele noch peere hebbe. Karse sijn der ock weijnich of haest geen."

Op 9 oktober 1671 lezen we daarentegen: "het reegent hier alle daech noch so dat ick niet weet hoe ment koorn weer in d'aerde sal krijchge (het gaat over het zaaien van de winterrogge). Wij hebbe noch niet één kooren in d'aerde."

14 juli 1673: "'t en doet niet als reegenen, dach op dach, dat niet goet opt hoeij of turf is. Daer staaets so veel hoeijlant onder water en dat drooch legt wort van de reegen bedurfven."

9 april 1677, hoog water in de uiterwaarden door overstroming van de Rijn: "so sijn ock al de tuijne (=afrasteringen, omheiningen van planken; prikkeldraad bestond nog niet) op de waerde gaen drijfve, daer wij vrij wat koste aen hebbe, maer wat kan men doen. Wij sijnt alleen niet, tis overal so gestelt."

Een maand later (8 mei 1677) alweer hoog water; "maer 't water wast so viement (=véhément, onstuimig) dat al de laechte van de waerde onder sijn. Soot kontiniweert (=continueert, niet ophoudt) sal niet alleen ick, maer alle mensche hier met de beste (=koeien) verleege sijn"

9 juni 1677: "Wij hebbe hier een tijt lanck seer schoon en drooch weer gehadt, maer nu 3 a 4 dage aen een niet als reegen en koelle wint. So dat langer deurt weet niet hoet gras dat onder de osse op de beneedenste bol gemaeijt is tot hoeij sulle krijgen en de oppers die wij in twee dagen van gras hebbe gemaeckt in den berch sulle krijgen."

12 juni 1677: "Al deese weeck heeft het hier niet gedaen als gereegent, dat wel goed opt koorn, toeback en aller-

hande vruchte is geweest."

De overstromingen van januari en februari 1682 waren uitzonderlijk. In het hele land hoort men "niet als van mie-seerij en droefheijt." Op Middachten is de halve brug weggespoeld, "sij moeten over een planck op en vant hujs gaen." Er is bijna onherstelbare schade in Holland en Zeeland aan de dijken; in de straten van Vlissingen zijn schollen en scharren gevangen; 22 polders in Holland zijn ondergelopen.' (blz. 59-61).

Bovenstaande citaten zijn letterlijk overgenomen uit: Mijn Heer en Liefste Hartje; de brieven van Margaretha Turnor (1613 - 1700)

Bewerkt en van aantekeningen voorzien door D. Pezarro Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen, 1992.

[Dit boek is verkrijgbaar in het "Kasteel Winkeltje"].

Agnes M. van Heijst

AGENDA

april:	Foto-expositie van het wassende water - 1993	
9 april:	Concert St. Organisatie Oude Muziek	20.15 u
23 april:	Huisconcert - Barok en vroeg-Klassiek	20.15 u
7 mei :	Huisconcert - Evgenij Soifertis, piano	20.15 u
1 mei t/m 23 mei:	BEREN-expositie in 't souterrain	
22 mei en 23 mei	Pinksteren: BEREN FESTIVAL	10 - 17 u
	met o.a. Beren veiling	
28 mei :	Concert St. Organisatie Oude Muziek	20.15 u
	werken uit 17de eeus Italië	
4 juni :	Huisconcert - Schumann Ensemble	20.15 u
	met Willem Brons - piano en Piet Honingh - klarinet	
19 juni :	Koffieconcert	12 - 13 u
	individueel koffiedrinken in de 'Paardestal'	
	tuin-rondleiding mogelijk tussen	14 - 16 u
25 juni :	JAZZ AT THE CASTLE	
10 sept :	Open Monumentendag	
15 t/m 18 sept :	Antiek Beurs in het Koetshuis	
	dagelijks	10 - 21 u
	zondag	10 - 17 u
8 okt :	Donateursdag	

* * *

IN MEMORIAM

Het is triest ook in dit bulletin weer iemand te moeten herdenken, die ons ontvallen is uit de kring van zorgzame mensen rondom het kasteel: Ank van Lier - Pieck. Waar zich een gelegenheid tot hulp bieden voordeed, waarbij Ank zich ook toe in staat voelde, stapte zij daar vastberaden in - met volle inzet, en consequent. Wat heeft ze niet een materiaal vanuit de tuin aangesleept op de fiets, in alle vroegte, in de aanloopfase van de boeketten binnenshuis? Tot haar dat te zwaar werd - maar alras kwam helpen met het koper poetsen. Alweer: met overgave, en punctueel! Zij het met minderende fysieke kracht.

Wie het voorecht heeft, iets van haar ragfijne tekenwerk te hebben mogen zien, en zich het lichte donsveertje herinnert, dat als het ware op het papier leek te liggen ervaart plotseling herkendend: een inwendige kracht van zó iets fragiels; dat dan ook ineens weggeblazen kan worden - weg uit het dorp waar ze zo middenin woonde, vele jaren lang, in haar zo eigen stijl. En waar ze bij velen nog heel lang in herinnering zal blijven.

J. Koppen - de Neve

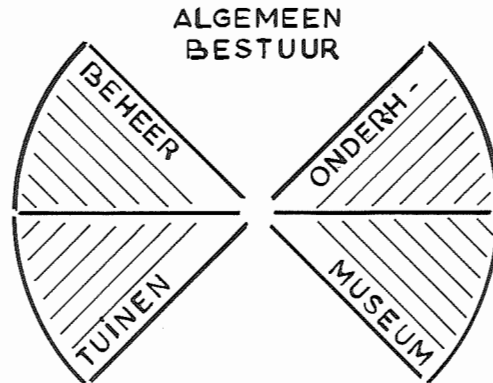

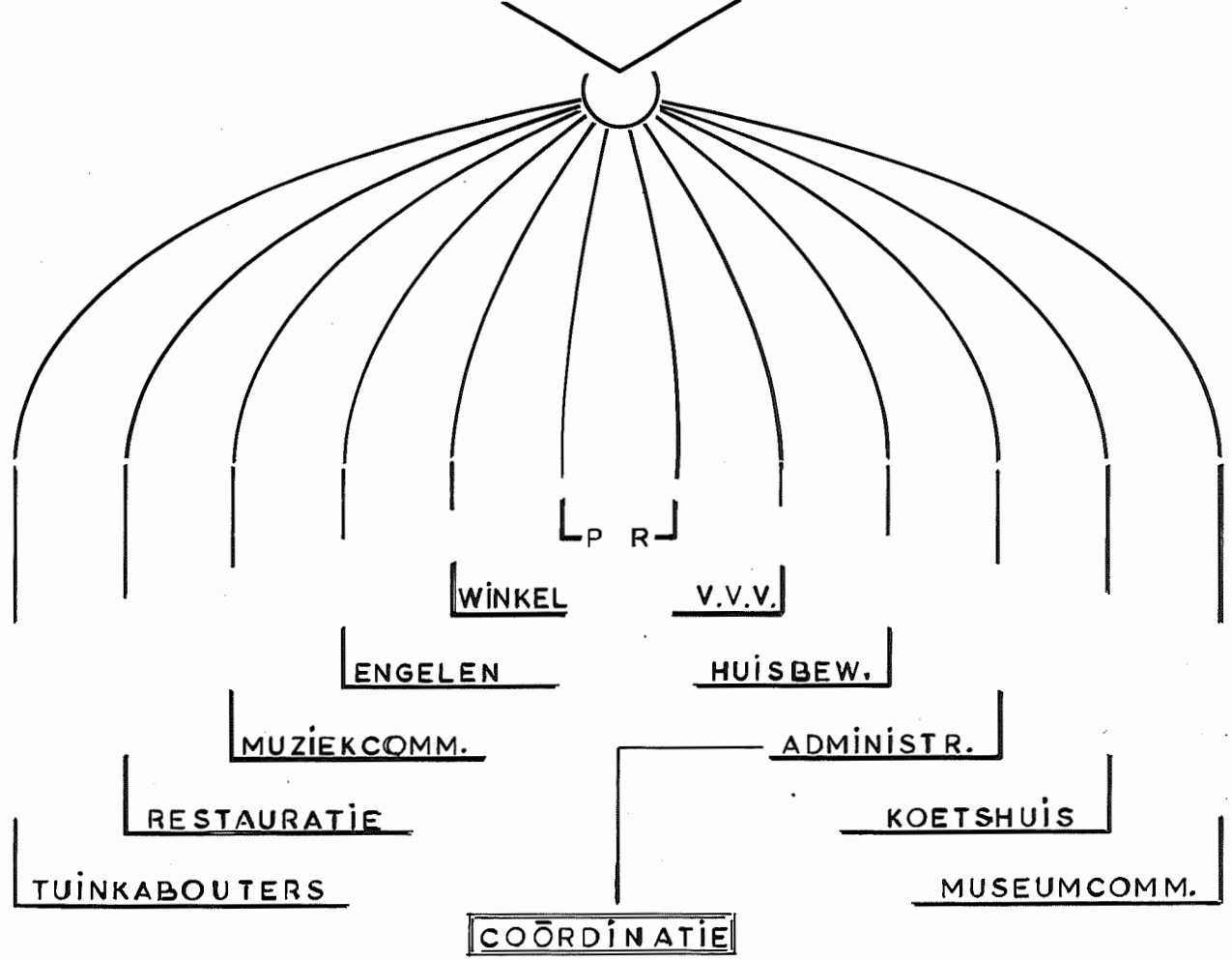
7 feb. 1682:...'dit water heeft sulcken slib en smeer bijgebracht...' 23 dec. 1993
(citaat uit: 'Mijn Heer en Liefste Hartje', D. Pezarro [blz. 100])
foto: C.E.L. van de Ven

Stichting KASTEEL Amerongen

Vrienden

Illustratie: A. Schellevis

GAT IN KADE BIJ KASTEEL GEDICHT

'Amerongen - Het gat, dat door de hoge waterstand van de Rijn tijdens de kerstdagen in de kade bij Kasteel Amerongen was geslagen, is afgelopen maandag gedicht. Met een bulldozer en een graafmachine is een grote partij gestort, om het gat aan de zijde van de duiventil op te vullen.

Bouwcoördinator en bestuurslid van de stichting Kasteel Amerongen, de heer A. Schellevis sr., zegt dat de kade sneller kon worden gedicht dan was verwacht. "Ik kreeg een tip van de heer Peter Henzen van het gelijknamige bedrijf uit Elst. Hij had nog wel ergens een partij klei liggen, die hij voor een schappelijke prijs aan ons wilde overdoen. Afgelopen donderdag hebben we dit aanbod tijdens de bestuursvergadering besproken. We hebben als stichting geen geld om de kade te verbeteren en te verhogen, dus we waren blij met de tip van Henzen. We zijn al blij dat het grote gat weer dicht is. Alles ziet er een stuk verzorgder uit en het is weer mogelijk om rond het kasteel te wandelen."

Vrijdagmorgen 18 februari werd direct begonnen met het karwei. Ondanks de vorst kon de hele dag worden doorge- werkt. Afgelopen maandag werd het gat definitief gedicht. De klei werd met vrachtwagens vanaf de Drostestraat naar beneden gereden tot aan het sluisje. Vervolgens werd het met de bulldozer, die net over de kade kon rijden, naar het gat gereden. Daar stond een graafmachine, waarmee de klei in het gat werd gegooid.'

[uit: Nieuwsblad voor de regio, Doornse Krant 'De Kaap', februari 1994.]

foto: Th.J. Gerlings

COLOFON

Kasteel Amerongen, Drostestraat 20, 3958 BK Amerongen
tel.: 03434 - 54212

Bulletin Kasteel Amerongen
Uitgave: Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

bestuur S.V.K.A.:

W.A. van Ommeren - voorzitter

J.D. van de Nadort - secretaris

J.A. Borsboom - penningmeester

Jvr. Mr. J.F.V. Bosch van Rosenthal - lid

B.E.O. van der Laan (aftredend april '94) - lid

E.E. Pezarro - van der Horst - lid

H.F. Rotgans - van Blerkom (aftredend april '94) - lid

* * *

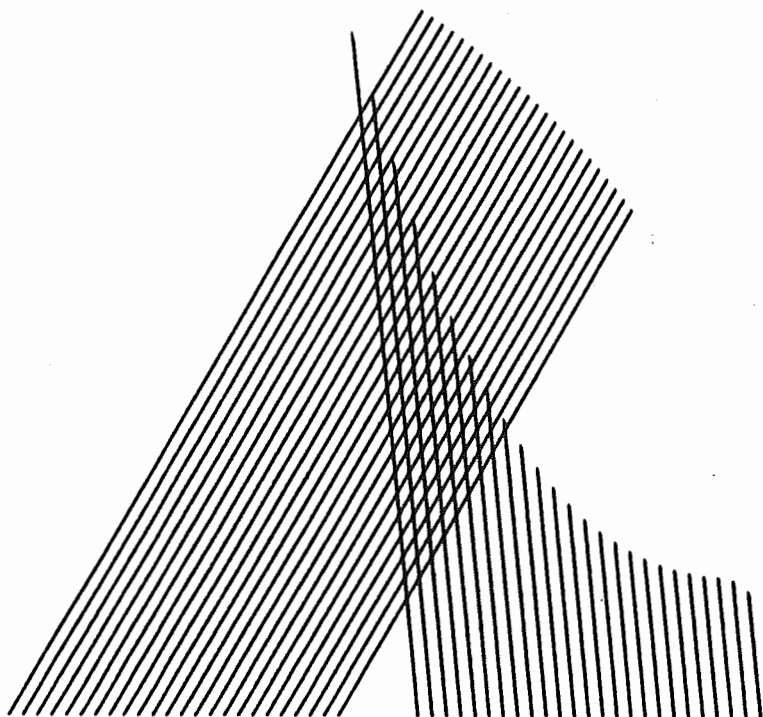
Redactiecommissie:

A.M. van Heijst

B.E.O. van der Laan

H.F. Rotgans - van Blerkom

Kasteel open: 1 april - 1 november
dinsdag t/m vrijdag 10 - 17 uur
za-, zon- en feestdagen 13 - 17 uur
maandag's gesloten.

EVERT SNEL

PIANO'S - VLEUGELS

WERKHOVEN

TELEFOON 03437-1741 / 1577 FAX 03437-2059
BRINK 10 / 3985 SB WERKHOVEN
INKOOP, VERKOOP, VERHUUR / RESTAURATIE,
STEMMEN, ONDERHOUD / CONCERTSERVICE

INSTALLATIEBEDRIJF

MEIJER B.V.

AMERONGEN

elektrotechnisch installatiebureau * gas- en waterfitter *
lood-, zink- en dakwerk * centrale verwarming * ventilatie *
sanitair *

OVERSTRAAT 11 - TEL. 03434-51233

Aannemersbedrijf

M. Kleinveld en Zn. B.V.

Rijnstraat 1
3958 BE Amerongen
tel: 03434 - 51756
54208

Ook voor hout- en plaatmateriaal

De Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen is

opgericht in 1983 en heeft ten doel behulpzaam te zijn bij de exploitatie en restauratie van Kasteel Amerongen en de daarin aanwezige inventaris. Donateurs genieten, op vertoon van hun donateurskaart, gedurende de openingstijden vrije toegang tot het kasteel, het park en de tuinen, terwijl zij reductie ontvangen op alle evenementen, zoals concerten, lezingen en andere bijzondere gebeurtenissen.

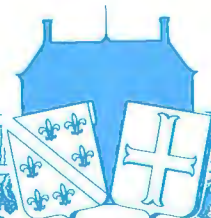
Voor minimaal f 25,-- per jaar bent U al donateur. Het is ook mogelijk donateur voor het leven te worden (minimaal f 250,--). Als donateur ontvangt U driemaal per jaar het bulletin.

Het postbanknummer van de Stichting is 6163. Meer informatie tussen 10.00 en 15.00 uur op het kasteel, tel. 03434 - 54212.

* * *

Concerten:

op Kasteel Amerongen worden regelmatig huisconcerten gegeven. Raadpleeg de concert-agenda voor data, abonnement of het reserveren van losse kaarten.

Het bewaren waard

De cultuurschatten van Nederland zijn wereldberoemd. De Nederlandse musea herbergen prachtige schilderijen, beelden, meubels en gebruiksvoorwerpen. Er is zelfs zoveel moois het bewaren waard dat vele stukken achter de coulissen worden opgeslagen: een erfenis waar we zuinig op moeten zijn.

Ons erfgoed bedreigd

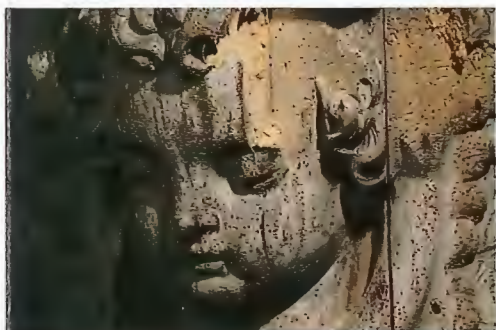
Helaas is het niet al goud wat er blinkt. Schilderijen en andere cultuurvoorwerpen worden - noodgedwongen - onder soms erbarmelijke omstandigheden opgeslagen in depots waarin luchtverontreiniging, temperatuurschommelingen en vocht veel schade aanrichten. Wanneer er niet snel iets gebeurt, gaat er zich bij vele Nederlandse musea een drama afspelen: collecties dreigen ten onder te gaan omdat er niet voldoende geld is om ze te bewaren en te restaureren.

Ons verleden verdient een toekomst

Het instandhouden van onze culturele nalatenschap vereist enorme inspanningen, en daar is geld voor nodig. Veel geld, want er is momenteel een conserveringsachterstand van zo'n één miljard gulden. Om deze achterstand in te halen, heeft het Rijk een grootschalig reddingsplan opgesteld. Dit 'Deltaplan voor het Cultuurbehoud' stelt de musea in staat de

Peter Paul Rubens
Helena Fourment
[1614-73], tweede
echtgenote van de
schilder. Hier zijn
duidelijk de beschadigingen aan dit paneel
te zien.

Foto Rijksdienst
Beeldende Kunst

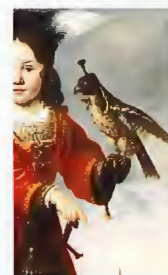
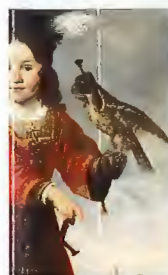
De verwoestende schade die een houtworm aanricht is goed te zien aan deze engelenkop uit de zeventiende eeuw.
Foto Martin van Tiel

Een met de hand beschilderd Chinees papieren behangsel in het landhuis Oud-Amelisweerd. Goed is te zien welke schade de in een vochtige omgeving levende zil-vervisjes aanrichten.
Foto Stichting Restauratie Atelier Limburg

Jacob Gerritsz Cuypp,
'Portret van Michiel Pompe van Slingelandt'. Op de linker afbeelding is duidelijk de barst te zien die dwars door de valk liep. Rechts het schilderij na de restauratie in 1992.

Foto Rijksdienst
Beeldende Kunst

In april 1994 begint het *Fonds Behoud Nationaal Erfgoed* een landelijke geldinzamelingsactie. In alle provincies zijn de eerste projecten uitgekozen die gesteund zullen worden. Of dit daadwerkelijk lukt, hangt mede van úw bijdrage af. Door de antwoord-

kaart in te sturen doet u mee aan de landelijke loterij-actie. Voor slechts een tientje koopt u al een lot. Zo zorgt u ervoor dat we nog veel langer kunnen genieten van al het moois dat onze cultuur heeft voortgebracht.

Word donateur

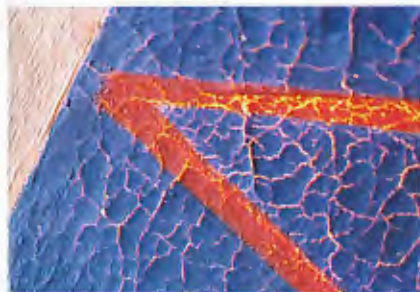
U kunt ook donateur worden van het *Fonds Behoud Nationaal Erfgoed*. U doet dit door minimaal f 35,- over te maken op bankrekeningnummer 17.54.09.900, onder vermelding van 'donateurschap 1994'. U levert dan een bijdrage aan de instandhouding van onze museumschatten. Als donateur zult u regelmatig op de hoogte worden gehouden van de activiteiten van het Fonds.

f o n d s Behoud Nationaal Erfgoed

B N
E

De restaurator aan het werk aan een schilderij van **Theo van Doesburg** en een detailopname van de gecraqueleerde verflaag.

Foto Rijksdienst
Beeldende Kunst

Ja, ik steun het **Fonds Behoud Nationaal Erfgoed** en doe mee aan de Nationale Sponsorloterij

U kunt maandelijks, tot wederopzegging, f 10,- afschrijven van mijn giro/bankrekening.
 Ik ontvang één lotnummer.

Veel kansen voor één tientje

De Nationale Sponsorloterij trekt maandelijks uit de beschikbare lotnummers net zoveel

U kunt deze bon ook verzenden in een ongefrankeerde, gesloten envelop aan onderstaand antwoordnummer

Stoomlokomotief
2 'Borsselle'
Foto Stroomtram
Goes-Borsselle

ANTWOORDNUMMER 10266

3000 XJ ROTTERDAM

Belangrijk

De prijzen van de Nationale Sponsorloterij worden maandelijks getrokken door notaris Mr J.B. van Nieuwland te Rotterdam en bekend gemaakt in het VARA TV-programma 'Trekking Sponsorloterij', en in de landelijke ochtendbladen.

Deelnemers ontvangen hun gewonnen prijzen automatisch op hun bank- of gironummer, onder aftrek van 25% kansspelbelasting over prijzen boven f 1.000,-.

Trekking gemist?

Bel 06-320 37077 [50 ct. per min.]

Vergunning

Vergunning voor de loterij werd verleend door het ministerie van Justitie onder nummer:

L.O. 730.002.21.93, dd. 28.12.1993.

Ferthand bot,
Echtpaar in een landschap. In de detailopname van de jurk van de vrouw zijn duidelijk de craquelures in de verflaag te zien.
Foto Rijksdienst
Beeldende Kunst

Abbeiding voortant,
Portret van een man. Duitse school. Tudeeuw. Schilderij van de vrouw van de linker kant van de schilderij moet nog worden gerestaureerd.
Foto Rijksdienst
Beeldende Kunst

Een met gouden draken versterde portretten kon. Wedjwoed circa 1900.
Foto Martin van Tiel

f o n d s

B E N

Behoud Nationaal Erfgoed

Prinsengracht 1087
1017 JH Amsterdam
tel. 020-6235001
fax 020-6382196
Rabobank 17.54.09.900
Gironn. Rabobank 111 00 71
K.v.K. nr. F 211.250

Het bewaren waard

Het Fonds behoud Nationaal Erfgoed wordt gesteund door:

stichting **VSB FONDS**

bv Kunststukkerij
Mercurius-Wormerveer

Het *Fonds Behoud Nationaal Erfgoed* helpt de musea bij het instandhouden van onze culturele nalatenschap. Uw steun is daarbij onmisbaar. Door de antwoordkaart in te sturen doet u mee aan de Nationale Sponsorloterij. Zo krijgt u niet alleen een kans op aantrekkelijke geldprijzen, maar helpt u daadwerkelijk ons nationale erfgoed voor de toekomst te behouden. Ook kunt u donateur worden door minimaal f 35,- over te maken op ons bankrekeningnummer.

f o n d s

B E

toeko

verle